

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיית פרקליט המדינה מספר 3.1 – הכנה וניסוח כתב אישום
25 אפריל 1991; 12 אוקטובר 1993; 1 ינואר 2003; 19 אוגוסט 2003, 7 אפריל 2009	עדכון אחרון: כה' באייר התשע"ז, 21 מאי 2017

3.1 – הכנה וניסוח של כתב אישום

מטרת הנחיה זו להתוות את מדיניות התביעה בעניין הכנת כתב האישום, קביעת תוכנו, העבירות שייכללו בו, ניסוחו, מבנהו והיבטים ייחודיים נוספים הקשורים בו.

כללי:

1. כתב האישום הוא כתב הטענות הפותח את ההליך הפלילי והקובע את מסגרתו.

2. תכליתו של כתב אישום להביא בפני בית המשפט והנאשם את מכלול העובדות והנתונים המתייחסים לאשמתו לכאורה של הנאשם, ובכלל זאת: פירוט העובדות המבססות את סעיפי העבירה; הוראות החיקוק בהן מואשם הנאשם; רשימת עדי התביעה ונתונים רלוונטיים נוספים, הכל כפי שיפורט להלן. מטבע הדברים מדובר במסמך פורמלי, שיש לנסחו בקפידה, בדיוקנות ובשפה ראויה. בנוסף לכך ראוי שכתב האישום, ככתב טענות המוגש מטעם התביעה, יציג את עמדת המדינה באופן סדור ומשכנע.

המסגרת החוקית:

3. סעיף 85 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: "החוק") שכתרתו "תוכן כתב האישום" קובע, בין היתר:

" כתב אישום יכיל:

- (1) שם בית המשפט שאליו הוא מוגש;
- (2) ציון מדינת ישראל כמאשים או שם הקובל ומענו;
- (3) שם הנאשם ומענו;
- (4) תיאור העובדות המהוות את העבירה בציון המקום והזמן במידה שאפשר לבררם;
- (5) ציון הוראות החיקוק שלפיו מואשם הנאשם – יש לוודא כי ציון החלק המתאים בהוראת החיקוק, כדוגמת הרישאה או הסיפא של העבירה;
- (6) שמות עדי התביעה.

התוויית מדיניות התביעה:

4. הגשת כתב אישום נגד אדם מהווה אירוע משמעותי בעל השלכות ניכרות על היבטים שונים ומשמעותיים בחייו, ולעתים גם על מעגלים משניים כדוגמת בני משפחתו.
5. כתב אישום ינוסח באופן שיגשים את תכליותיו, ויערך ככל הניתן ובהתאם לנסיבות העניין: בבהירות, בענייניות, באופן מובנה וכרונולוגי ובלשון ממלכתית ועניינית.
6. יחד עם זאת, על כתב האישום להיות עשיר דיו בפרטים כדי להציג בפני בית המשפט ובפני ההגנה את התיאור העובדתי אותו מבקשת התביעה להוכיח. זאת, כפי שפסק בית המשפט העליון:

"מאז שחוקק חוק סדר הדין הפלילי כתב האישום אינו מנוסח עוד בתמצות, אלא על דרך ההסבר והביאור. בעבר היה על התביעה אך 'להודיע' על סעיפי העבירות ו'לצרף' פירוט ה'נחוץ למסירת ידיעות מסתברות על טיב האשמה', ואילו כיום הדרישה בדין היא 'לתאר' את העובדות (סעיף 85(4) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב]); בעבר בתשובה לאישום היה הנאשם מודה או כופר 'באשמה' (סעיף 33 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (שפיטה עפ"י כתב האשמה)), ואילו כיום – וכפי שעשה המבקש לפנינו – הוא מודה או כופר 'בעובדות'¹.

7. כתב האישום מגדיר את מסגרת ההליך – את המסד העובדתי, את הוראות החיקוק ואת שמותיהם של עדי התביעה. ככלל, מסגרת זו לא תיפרץ במהלך ההליך, אלא אם כתב האישום תוקן או במסגרת הרשעה לפי סעיף 184 לחוק.
8. תובע לא יציין בכתב האישום עובדות המתבססות על ראיות בלתי קבילות או ראיות חסויות.

ציון פרטים בכותרת כתב האישום:

9. כמפורט לעיל, סעיף 85 לחוק קובע רשימת פרטים שיש לכלול בכתב האישום. בנוסף לרשימה זו, יכללו בכתב האישום גם הפרטים הבאים:
- (1) כתובתו של הנאשם – ככלל, הכתובת שתירשם תהא הכתובת שמסר בחקירתו או כתובתו הרשומה במשרד הפנים.

¹ רע"פ 5978/04 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד ס(4) 594, פסקה 12 (2006) (להלן: רע"פ פלוני).

(2) במקרים בהם הנאשם עצור – יש לציין ליד שם הנאשם: "עצור בעת הגשת כתב האישום מיום ____", ולפרט המועד שבו נעצר הנאשם לראשונה בתיק שאליו מתייחס כתב האישום.

(3) במקרים בהם ההליך מתנהל "בדלתיים סגורות" – יש לציין זאת;

(4) במקרים בהם הנאשם קטין – יש לציין זאת, יחד עם תאריך לידה מלא ועם פרטי ההורים / האפוטרופוסים של הקטין (כולל שם פרטי ומשפחה של ההורים, מספר ת"ז שלהם וכתובת מלאה בה מתגורר הקטין ובה מתגוררים ההורים). במקרה בו הקטין מתגורר בבית הוריו, והדבר עולה מחומר החקירה, תצוין כתובת ההורים שבה הקטין מתגורר; במקרה של קטין שאינו גר בבית הוריו, תצוין גם כתובת הוריו וגם הכתובת שבה הוא מתגורר²;

הצורך במילוי פרטי ההורים נובע מכך שסעיף 19(א) לחוק הנוער (שפיטה ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971, שכותרתו "מעמדו של הורה", קובע כך:

"בית משפט לנוער ימציא להורה הקטין העתקים של ההזמנה לדין ושל כתב האישום עם הודעה שהוא רשאי להיות נוכח בשעת הדיון, זולת אם קבע בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, שאין להזמין את ההורה או שאין להמציא לו את ההעתקים האמורים או אחד מהם".

לפיכך, ועל מנת שבית המשפט יוכל לשלוח להורה זימון, יש לצרף את פרטי ההורים לכתבי האישום המוגשים נגד קטינים, לרבות מספר ת"ז וכתובת מלאה. עם זאת, במקרה בו סבר הפרקליט כי זימון כאמור יפגע בהליך, כיוון שההורה אמור להעיד במשפט או מטעמים אחרים, יש להביא את הדברים לתשומת לב בית המשפט במקביל להגשת כתב האישום, על מנת שישקול לעשות שימוש בסמכותו, הקבועה בסיפא של הסעיף.

פרק "העובדות" בכתב האישום:

10. פירוט העובדות בכתב האישום נדרש כאמור, על מנת שיוצג בפני הנאשם ובפני בית המשפט המכלול העובדתי והנסיבתי המבסס את יסודות העבירה. פירוט זה יש בו כדי לאפשר לבית המשפט לבחון את הרלוונטיות של הראיות המובאות בפניו ואת המידה שבה הן מבססות את העובדות הנטענות. בנוסף, חשיבותו במתן אפשרות לנאשם לכלכל הגנתו באופן מיטבי, על מנת שאם יורשע בהסדר, יהיה בכתב האישום כדי להוות את התשתית העובדתית והנסיבתית לגזירת העונש.

² תקנה 58 לתקנות סדר הדין הפלילי, תשל"ד-1974.

11. כתב האישום יכלול רק עובדות שהתביעה יכולה להוכיחן בבית המשפט בדרך ישירה או נסיבתית.

12. הוספת "חלק כללי" לכתב האישום – מצא תובע כי הוספת חלק כללי לכתב האישום נדרשת לצורך ביאור פרטים או עובדות המתוארים בו, או על מנת למנוע חזרות מיותרות על פרטים דומים לאורך כל כתב האישום, ישקול הוספתו.

13. בכתב האישום לא יובאו ראיות – נוסח כתב האישום יתייחס רק לעובדות המקימות את יסודות העבירה ולא לראיות המבססות את אותן עובדות. כך למשל, ייכתב בכתב האישום: "הנאשם נמצא מסתתר בביתו" ולא "פלוגי העיד כי הנאשם הסתתר בביתו".

14. בסעיף האחרון לפרק העובדות בכל אישום, יובאו יסודות העבירות הנכללות באישום כנוסחן המדויק בסעיף החיקוק ואף אם אלה צוינו כבר בגוף העובדות. באופן זה יודא תובע כי אף יסוד מיסודות העבירה לא נשמט וכי האישום מגלה עבירה. כך לדוגמה, כאשר מואשם אדם בעבירת שוד מזוין, יצוין בסוף פרק העובדות כי: "במעשיו המתוארים, גנב³ הנאשם דבר ובשעת מעשה ביצע / איים לבצע מעשה אלימות באדם כדי להשיג את הדבר הנגנב, כאשר היה מזוין במכשיר שיש בו כדי לפגוע, שלא כדין". כאשר סעיף החיקוק מכיל מספר חלופות (כדוגמת "חטיפה לשם רצח או סחיטה"), תצוין החלופה הרלוונטית למקרה.

15. התקיימו "נסיבות מחמירות" לעניין סעיף העבירה, כדוגמת סעיף 408 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: **חוק העונשין**), שכותרתו "כניסה והתפרצות בנסיבות מחמירות", יפורטו בפרק העובדות הנסיבות המחמירות הקונקרטיות המתקיימות במקרה.

16. במקרים רבים מודה הנאשם באמור בכתב האישום ללא ניהול הליך של הוכחות, ומבלי שבית המשפט התרשם מהראיות בתיק. במצב כזה, במרבית המקרים, מהווה האמור בכתב האישום את התשתית העובדתית היחידה (ביחס לנסיבות ביצוע העבירה), שעליה משתיתה התביעה את הטענות לעונש⁴. בהתאם לאמור, על מנת שתשתית זו תהיה רחבה ומספקת, יש להקפיד לנסח את כתב האישום באופן המפרט בצורה מלאה את פרטי המקרה ותוצאותיו, ואין להסתפק, כאמור, בניסוח לקוני של כתב האישום⁵.

³ יצוין כי כאשר מונח המהווה רכיב בעבירה מוגדר בחוק, אין הכרח לציין את ההגדרה בכתב האישום.

⁴ ראו לעניין זה, סעיף 40(ד) לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: **חוק העונשין**). כן ראה "הגשת הודאה שנגבתה במשטרה לבית המשפט כאשר הנאשם מודה בעבירה בבית המשפט" **הנחיות פרקליט המדינה** 9.3 (התשס"ג) שם הודגש כי כאשר מדובר בהודאה בעבירת **רצח** יש להגיש את הודאתו המלאה של הנאשם במשטרה ולהשתדל בכל מקרה שלא להסתפק בהודיית הנאשם הניתנת בבית המשפט.

⁵ יצוין לעניין זה כי אין באמור כדי לגרוע מהוראת סעיף 40(ב)(2) לחוק העונשין: "בית המשפט רשאי, לבקשת אחד מהצדדים, להתיר להביא ראיות בעניין נסיבות הקשורות בביצוע העבירה בשלב הטענות לעונש, אם שוכנע כי לא הייתה אפשרות לטעון לגביהן בשלב בירור האשמה או אם הדבר דרוש כדי למנוע עיוות דין".

17. בשל הזיקה שבין האמור בכתב האישום לבין גזירת העונש (וביתר שאת בתיקים שבהם לא נשמעות ראיות), יודא התובע כי כתב האישום מתייחס למכלול הנסיבות הרלוונטיות הקשורות בביצוע העבירה אותן מבקש התובע להוכיח (בין אם מדובר בנסיבות לחומרה ובין אם מדובר בנסיבות לקולה⁶), ובכלל זאת, לנסיבות המפורטות בסעיף 40ט לחוק העונשין⁷ (יוער כי סעיף זה אינו מהווה רשימה סגורה⁸), והכל במידה ובהתאמה לנדרש בנסיבותיו של התיק הקונקרטי. בין אלו, ובפרט, יכלול כתב האישום את פרטי מעשה העבירה עצמו, את אופן הפגיעה בנפגע העבירה ואת תוצאות המעשה.

18. ככל שהדבר מתאפשר ורלוונטי, יכלול כתב האישום גם את הפרטים הבאים:

(1) מועד מדויק ככל הניתן של ביצוע העבירה ומשך הזמן שבו בוצעה. כך לדוגמה: "בתקופה שבין ___ לבין ___ ביצע הנאשם ___". פירוט עובדה זו נדרש, בין היתר, על מנת למקם את העבירה על ציר הזמן ולאפשר לנאשם במקרה הרלוונטי לטעון ולבסס טענת אליבי, טענת התיישנות ועוד. במקרה שבו מועד ביצוע העבירה אינו ידוע במדויק למאשימה, יצוין טווח הזמן הידוע שבו בוצעה העבירה. כך לדוגמה: "בין החודשים / השנים ___", ולחלופין, "במחצית הראשונה של שנת ___" וכדומה.

(2) תיאור הזיקה ורקע היחסים שבין הנאשם לגורמים השונים המפורטים בכתב האישום ובכלל זאת לנפגע העבירה, ככל שאלה רלוונטיים לעניין. כך לדוגמה, "עובר לביצוע המעשים היו הנאשם ונפגע העבירה מצויים בקשרי חברות הדוקים", או מגד – "בעיצומו של סכסוך שכנים".

(3) הנזק שנגרם מביצוע העבירה, לרבות השלכות מתמשכות של העבירה על הנפגע. כך לדוגמה: "מעט ביצוע העבירה, סובל הנפגע מקשיי תפקוד מתמשכים הבאים לידי ביטוי במוגבלות בתנועה ואי מסוגלות לעבוד";

⁶ יושם לב כי הוראת סעיף 40(ג) לחוק העונשין קובעת כי רף ההוכחה הנדרש לנסיבה מחמירה הנו מעבר לספק סביר ואילו נסיבה מקילה תוכח ברמה הנדרשת במשפט האזרחי, קרי, במאזן הסתברויות בלבד.

⁷ ראה לעניין זה גם את הוראת סעיף 40(ד) לחוק העונשין.

⁸ ראה סעיף 40יב לחוק העונשין.

(4) לעיתים, המקצוע של הנאשם בעת ביצוע העבירה עשוי להיות רלוונטי, הן להוכחת יסודות העבירה, והן לצורך הטיעון לעונש. משכך, במקרים המתאימים, יש לציין בכתב האישום את מקצועו של הנאשם. ככלל, כאשר הנאשם הנו עובד מדינה, עובד רשות מקומית, עובד רשות ציבורית אחרת הפועלת על פי דין, עורך דין, רואה חשבון, קבלן רשום, מהנדס, אדריכל, רופא או בעל מקצוע רפואי אחר, חוקר פרטי או נותן שירותי שמירה, יש לציין זאת בכתב האישום. במקרים אלה יש לשים לב לחובות דיווח המוטלות על הפרקליט, בעת הגשת כתב האישום, ובעת הרשעה – אם תהיה הרשעה – כמפורט בהנחיות פרקליט המדינה השונות.⁹

(5) במקרים המתאימים, ובהינתן תשתית ראייתית לכך, ניתן לציין את הנוק שעשוי היה להיגרם מביצוע העבירה¹⁰ ושהיה במודעות הנאשם. תיאור זה עשוי להיות בעל רלוונטיות ניכרת בעבירות ניסיון או בעבירות שמעצם מהותן קיים להן מנעד תוצאות רחב, כדוגמת הצתה.

19. אף שככלל, עובדות כתב האישום מתייחסות למעשה העבירה עצמו ולנסיבות רלוונטיות הקשורות בו, יתכנו מקרים שבהם יש הצדקה למתן "רקע" עובדתי ונסיבתי, הקשור במישרין או בעקיפין למעשה העבירה עצמו¹¹. זאת, כאשר הדבר נדרש לצורך הבנת ההקשר הכולל של הדברים, לצורך הבהרת המניע לביצוע העבירה, לצורך האפשרות לטעון לנסיבה מחמירה או מקלה לעניין העונש¹², וכדומה. עובדות אלו יצורפו לכתב האישום, ובלבד שהן מגובות בתשתית ראייתית מספקת.

האמור לעיל עולה בקנה אחד עם הוראות סעיף 40ט לחוק העונשין אשר, לצורך קביעת מתחם הענישה ההולם, מונה מפורשות שיקולים החורגים מהעובדות המקימות את העבירה עצמה ובהם, בין היתר: התכנון שקדם למעשה (סעיף קטן (א)(1)); הסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה (סעיף קטן (א)(5)); מצוקתו הנפשית של הנאשם עקב התעללות בו על ידי נפגע העבירה (סעיף קטן (א)(8)); הניצול לרעה של כוחו או מעמדו של הנאשם או של יחסיו עם נפגע העבירה (סעיף קטן (א)(11)).

⁹ לעניין זה ראו: "ציון בכתב האישום את עובדת רישומו של קבלן אצל רשם הקבלנים" הנחיות פרקליט המדינה 3.4 (התשע"א); "דיווח על גניזת תיק חקירה או הגשת כתב אישום נגד עובד מדינה, עובד רשות ציבורית הפועלת על פי דין ובעל מקצוע רפואי" הנחיות פרקליט המדינה 3.9 (התשס"ג); "דיווח על הגשת כתב אישום נגד עורך דין או רואה חשבון" הנחיות פרקליט המדינה 3.12 (התשס"ד); "דיווח על סיום ההליכים הפליליים שנוהלו נגד עובד מדינה, עובד רשות ציבורית הפועלת על פי דין או בעל מקצוע רפואי" הנחיות פרקליט המדינה 10.2 (התשס"ג); "דיווח על הרשעתו של עורך דין ללשכת עורכי הדין ושל רואה חשבון למועצת רואי החשבון" הנחיות פרקליט המדינה 10.4 (התשס"ג); "דיווח על הרשעת מהנדס או אדריכל למועצת ההנדסה והאדריכלות" הנחיות פרקליט המדינה 10.5 (התשס"ג); "ניהול הליך פלילי ומשמעתי נגד רופאים או בעלי מקצוע רפואי אחר בגין רשלנות מקצועית" הנחיות פרקליט המדינה 14.2 (התשס"ג); "ניהול הליך פלילי ומשמעתי נגד עובד מדינה, עובד רשות ציבורית הפועלת על פי דין ועובד רשות מקומית" הנחיות פרקליט המדינה 14.3 (התשס"ט); "חידוש רישיון של חוקר פרטי" הנחיות פרקליט המדינה 14.11 (התשס"ב).

¹⁰ ראה לעניין זה, הוראת סעיף 40ט(א)(3) לחוק העונשין.

¹¹ ראו הרחבה ופירוט בפסקאות 43-60 להנחיה זו.

¹² ראה סעיף 40(ג) לחוק העונשין – הוכחת נסיבה מחמירה דורשת רף הוכחה של מעבר לספק סביר.

20. פעמים רבות, יריעת המחלוקת שבין התביעה לנאשם מצומצמת. כיוון שכך, ועל מנת שניתן יהיה בקלות לזהות ולהגדיר מחלוקת זו, יפורטו העובדות בכתב האישום, ככל הניתן, בפסקאות נפרדות, כאשר בכל פסקה (או רצף פסקאות) תובא מסגרת עובדתית בעלת אפיון עצמאי. באופן זה, יתאפשר לדרוש מהנאשם לפרט בתשובתו לאישום באלו עובדות הוא כופר ובאלו הוא מודה.

21. במקרים שבהם כתב האישום מתאפיין בריבוי פרטים ותיאורים, ישקול התובע לציין כותרות וכותרות משנה בגוף המסמך.

22. בכתב אישום הכולל עבירת חוץ לפי סעיף 14 לחוק העונשין ("עבירה נגד אזרח ישראלי או תושב ישראלי") או לפי סעיף 15 לחוק העונשין ("עבירה שנעברה בידי אזרח ישראלי או תושב ישראלי"), כאשר הגשת האישום כפופה לתנאי לפיו המעשה הנו עבירה במדינה בה בוצע, וכי לא מתקיים סייג לאחריות פלילית במדינה בה בוצע המעשה, יש לכלול באישום זה, בפרק העובדות, פסקה כדלקמן: "המעשים המתוארים באישום זה מהווים עבירה גם ב_____ (שם המדינה) ואין מתקיים לגביהם סייג לאחריות פלילית לפי דיני _____ (שם המדינה)".

דרכים למניעת פגיעה בפרטיות נפגע העבירה ואחרים

23. מצא תובע כי לצורך הגשמת תכליותיו של כתב האישום, יש לכלול בכתב האישום פירוט עובדתי שיש בו כדי לפגוע בצנעת הפרט של נפגע העבירה, של עובד ציבור הקשור לאירוע, של הנאשם או של אחר, יציין את הדברים תוך נקיטת משנה זהירות ובאופן שהפגיעה כאמור תהיה מינימאלית ככל הניתן. כאשר הדבר אינו ניתן ומידת הפגיעה הנדרשת הנה משמעותית, ישקול התובע לבקש איסור פרסום¹³ על פרטים אלה.

24. מצא תובע כי ציון פרטי נפגע העבירה או אדם אחר, עלול יהיה לפגוע בפרטיותו, ישקול לציין שמו בראשי תיבות. נמצא, כי ציון ראשי התיבות האמיתיים של השם עלול עדיין להביא לחשיפתו, ישקול התובע ציון שמו בראשי תיבות פיקטיביים, כדוגמת א.א., ב.ב., וכדומה¹⁴.

¹³ זאת, בהתאם לסעיף 70 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, או לכל הוראת חוק אחרת המאפשרת לבקש זאת או מורה על איסור פרסום.

¹⁴ וראו גם בפסקאות 68-73 של הנחיה זו, להלן.

25. זאת ועוד – לעיתים קרובות, פרסום של עובדות כתב האישום, עלול לפגוע פגיעה קשה ובלתי הפיכה בנפגע העבירה. במיוחד אמורים הדברים בנפגעי עבירת מין, אשר בעצם פרסום פרטי המעשים ברבים נפגעת צנעת הפרט שלהם ולעיתים אף נרמס כבודם. איסור הפרסום הסטטוטורי על זהותו של נפגע עבירת מין נותן לעיתים רק מענה חלקי לקושי זה, שהרי לעיתים קרובות בני משפחתו של הנפגע ומכריו מודעים היטב לזהותו, ופרסום כתב האישום יאפשר להם ללמוד על פרטים הפוגעים בפרטיותו. לפיכך, במקרים אלה, שאינם נדירים, רק איסור פרסום על פרטי המעשים יסייע לנפגע לשמור על פרטיותו ועל כבודו. לאור זאת, במקרים מעין אלה, תובע ישקול להגיש, בד בבד עם הגשת כתב האישום, בקשה לאיסור פרסום של עובדות כתב האישום, תוך בקשה להתיר הוצאת פראפראזה שפגיעתה בנפגע תצומצם למינימום ההכרחי.

סיווג ותיאור מעשה העבירה כ"מעשה אחד" או "מעשים נפרדים" והחלטה אם להאשים ב"עבירה אחת" או "ריבוי עבירות":

26. במקרים רבים תתעורר שאלה האם מעשיו של הנאשם מהווים מעשה עבירה אחד או שמא מדובר במעשי עבירה נפרדים שיש לצייןם בכתב האישום באופן נפרד. בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון¹⁵, יפעל תובע בעניין זה בהתאם לשני מבחני העזר שלהלן:

(1) המבחן הצורני-עובדתי: ככל שניתן להפריד את המעשים ולראותם כמעשי עבירות העומדים כל אחד בפני עצמו, יוחסו לנאשם מעשי עבירה נפרדים. כך יעשה ככל שמעשי העבירה ניתנים להפרדה לחוליות שונות, כאשר ניתן לזהות כל מעשה כבעל התחלה וסוף, וכאשר הייתה לנאשם יכולת להפסיק את העבירה בכל שלב ושלב והמשך ביצועה מהווה בחירה מודעת ונפרדת.

(2) המבחן המהותי-מוסרי: עניינו בבחינה וזיהוי של האינטרסים שנפגעו במעשי העבירה. ככל שאלו ניתנים להפרדה, ונמצא כי ראוי ליתן לכל רכיב ביטוי נפרד הן לעניין הכרעת הדין הן לעניין העונש, יוחסו לנאשם מעשי עבירה נפרדים.

27. בהתאם לאמור, ולצורך פיצול המעשים והעבירות בכתב האישום, תבחן השאלה האם מדובר במעשה / עבירה אחת, או במעשים / עבירות נפרדות¹⁶, על פי המבחנים שהותוו בפסיקה שלעיל לעניין זה. מעשה אחד עשוי להצמיח עבירה אחת או מספר עבירות, ומאידך, מעשים מרובים יכולים אף הם להצמיח עבירה אחת או עבירות מרובות.

¹⁵ רע"פ פלוני, לעיל ה"ש 1, בפסקה 14.

¹⁶ יוער לעניין זה כי בכל האמור בשיקולי הענישה כפי שהותוו בתיקון 113 לחוק העונשין, הרי שלשון החוק מתייחס ל"אירוע" שמשמעותו עשויה להיות רחבה יותר מ"מעשה" או "עבירה" ואפשר שתתייחס ל"אישום".

ככל שניתן לפצל את מהלך האירוע העברייני לחוליות המקימות מעשי עבירה נפרדים, שבכל אחד מהם פגיעה באינטרס מוגן עצמאי מובהק, כך יטה התובע לנסח את כתב האישום באופן שבו יפורטו סעיפי האישום בנפרד (באישומים נפרדים, או בסעיפים עובדתיים נפרדים במסגרתו של אישום משותף). כך לדוגמה: בעבירת מרמה שלצורך ביצועה נעשו פעולות לא חוקיות שונות, כדוגמת הצגת מצג שווא, זיוף, רישום כוזב וכדומה – יש להאשים בעבירות נפרדות; בדומה, אם בוצעה עבירה של כניסה לישראל שלא כדין באמצעות שימוש בתעודת זהות מזויפת – יש להאשים בשתי העבירות.

28. ככלל, בעת ניסוח כתב אישום יש להימנע מלייחס כמה סעיפי חיקוק בגין מעשה אחד. יחד עם זאת, אם סעיף האישום ה"עיקרי" אינו כולל ערכים מוגנים נוספים הבאים לידי ביטוי בסעיפי חיקוק נוספים, ראוי לייחס גם אותם לנאשם ובלבד שמדובר לדעת התובע בעבירות משמעותיות נוספות ולא בעבירות נוספות שהן שוליות לעבירה העיקרית. כך למשל, לעבירת רצח נכון להוסיף אישומים בעבירות של נשיאת נשק שלא כדין, לפי סעיף 144 לחוק העונשין אך אין מקום להוסיף עבירה של שימוש בנשק שלא כדין. בדומה, כאשר "נהיגה רשלנית" או "בחוסר זהירות", הביאה לתוצאה קטלנית ובשלה הועמד הנאשם לדין בעבירת גרימת מוות ברשלנות, לא תיכלל בנפרד עבירה של "נהיגה רשלנית" או "נהיגה בחוסר זהירות"¹⁷.

29. ככל שלחובת הנאשם תלוי ועומד מאסר על תנאי בגין עבירה ספציפית שיסודותיה מתקיימים גם במעשיו המאוחרים, יטה התובע לכלול גם עבירה זו בכתב האישום, על מנת שניתן יהיה להפעיל את עונש המאסר המותנה ללא קושי.

30. בבחירת סעיפי החיקוק יש לייחס לנאשם את העבירה המגלמת באופן הטוב ביותר את הערך המוגן שנפגע מהמעשה המתואר בכתב האישום. בהקשר זה ניתן לשקול גם את חומרת המעשים או את חומרת התוצאה שנגרמה.¹⁸

31. נזכיר כי לתביעה נתונה הסמכות והרשות להקל בסעיף החיקוק, אף אם יש בידיה די ראיות להאשים בגין סעיף חמור יותר, ובלבד שיש לכך הצדקה בשל נסיבות העניין.

¹⁷ ראה לעניין זה "מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של גרימת מוות בתאונת דרכים" הנחיות פרקליט המדינה 2.1 (התשע"ז).

¹⁸ ראה לעניין זה, בש"פ 5284/91 לויאן נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(1) 156, בפס" 9 (1991): "בהגשת כתב-אישום צריכה התביעה להשתדל לבחור, בין סעיפי האישום האפשריים, אותו האישום המבטא בצורה הנאותה ביותר את מהות המעשה. במסגרת זאת מותר לה, כמובן, לבחור את הסעיף המחמיר ביותר עם הנאשם. אם יש לתובעים ספקות כלשהם לגבי האפשרות להוכיח את כל האלמנטים של עבירה זו, ניתן לצרף אישום נוסף או אלטרנטיבי, ודבר זה גם מוצדק, אם הוא נחוץ כדי להאיר היבט מיוחד של הפרשה. אך אין להרבות בסעיפי אישום ללא הצדקה, כ-"throwing the book at the accused".

32. במקרים שבהם המעשה מגבש עבירה כללית וגם עבירה ספציפית (למשל עבירות מרמה לפי חוק העונשין, ועבירות מס הכוללות יסוד של מרמה), רשאית המאשימה לבחור אם להעמידו לדין לפי הדין הכללי או לפי הדין הספציפי¹⁹. הפסיקה אינה פוסלת העמדה לדין בגין שני הסעיפים כאחד, אך ככלל יש להימנע מכך²⁰. לפיכך, ככלל, במקרים שכאלה, יש להעמיד לדין לפי החיקוק הספציפי בלבד, אלא אם יש עילה טובה שלא לעשות כן.

צירוף אישומים - פירוט פרשיות עובדתיות שונות בכתב האישום:

33. הוראת סעיף 86 לחוק קובעת כי:

"מותר לצרף בכתב אישום אחד כמה אישומים אם הם מבוססים על אותן עובדות או על עובדות דומות או על סדרת מעשים הקשורים זה לזה עד שהם מהווים פרשה אחת; בצירוף אישומים כאמור מותר, על אף כל דין אחר, לצרף לאישום בבית משפט מחוזי גם אישום בעבירה שאינה פשע".

הוראת חיקוק זו מעניקה לתביעה שיקול דעת רחב בסוגיית צירוף אישומים בכתב אישום אחד, ואף בפסיקה ניתן לסעיף זה פירוש מרחיב. בית המשפט העליון עמד על כך שסעיף זה נועד להבטיח את יעילות הדיון באופן שבו פרשה עובדתית אחת תידון בפני בית משפט אחד, על כל ספיחיה²¹.

34. אשר על כן, בעת הגשת כתבי אישום, יש להעדיף, ככלל, לרכז אישומים שונים הנוגעים לאותה פרשה או שהם מבוססים על עובדות דומות, בכתב אישום אחד. זאת, גם אם חלקם מבוססים על תיקים ממחוז אחר או מיחידת תביעות אחרת (פרקליטות/תביעות). ריכוז המאמץ בנוגע לנאשם המרבה למשל לעבור עבירות רכוש, תוך איסוף תיקי החקירה בעניינו לכתב אישום אחד, מייעל את ההליך, חוסך במשאבים (כניהול משפטים מרובים בנפרד, הסעת הנאשם לבתי משפט שונים מקום שמדובר בנאשם במעצר או במאסר), וחשוב מכל – מאפשר לבית המשפט לקבל תמונה מלאה אודות הנאשם, מסכת העבירות שעבר בתקופה נתונה, סיכויי השיקום שלו וכדומה.

¹⁹ ראה ע"פ 3336/12 רבי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 18.7.2013) וכן את ע"פ 10736/04 כהן נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 26.9.2006).

²⁰ ע"פ 3336/12 רבי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 18.7.2013).

²¹ ראה לעניין זה ע"פ 866/95 סוסן נ' מדינת ישראל, פ"ד (1) 793 (1996). אשר לצירוף אישומים על בסיס עובדות דומות, גם כאשר אין מדובר בפרשה אחת, ר' למשל את בג"ץ 5283/98 חדר נ' בית המשפט המחוזי בירושלים, פ"ד נה(3) 721, בפס' 6 (1998) שם נקבע, בין היתר: "אין בכך כלום שהאישומים אשר יוחסו לעותר עוסקים בשני פשעים חמורים, רצח וניסיון לרצח, שבוצעו כלפי קורבנות שונים ולא באותו המעמד. אך מן התיאור העובדתי שבכתב האישום נקל להיווכח כי שני הפשעים בוצעו על רקע דומה ובנסיבות עובדתיות דומות. בהתקיים תנאים אלה – ואף אם אין המדובר, כטענתה של באת כוח המדינה, ב"מעשים דומים" במשמעותם המקובלת – לא רק שאין פגם בצירוף האישומים, אלא שלבירורם במאוחד יש גם יתרונות בולטים הן מצד שיקולי היעילות והן מצד היכולת להגיע לחקר האמת."

יחד עם זאת, כדי לאחד בכתב אישום אחד עבירות שבסמכות בית משפט שלום יחד עם עבירות שבסמכות בית משפט מחוזי- נדרש אישור פרקליט מחוז או משנהו / ראש יחידת תביעות או סגנו. ככלל, לא יצורפו עבירות רבות שבסמכות בית משפט שלום לעבירה אחת שבסמכות בית משפט מחוזי- אלא אם נמצאה הצדקה לכך²².

35. ככלל, נמצאה הצדקה לכך, תובא כל פרשה עבריינית נפרדת באישום נפרד בתוך כתב האישום, תוך פירוט סעיפי האישום בנפרד, ובאמצעות מתן מספור לכל אישום בסדר עוקב. אין באמור כדי למנוע הבאת הדברים באישום מרוכז הנחלק לפרקים – והכל בהתאם לשיקול דעתו של התובע המנסח. ראו קביעת בית המשפט העליון לעניין זה בפרשת יפת²³.

36. החליט תובע על פיצול אישומים ונמצא כי קיים קשר נסיבתי, כרונולוגי או אחר בין הפרשות השונות המצדיק התייחסות כללית ומאוחדת אליהן, ישקול לתת לכך ביטוי בפתח של כתב האישום באמצעות מתן "רקע" או תיאור עובדתי כללי המתייחס לכלל הפרשות.

צירוף מספר נאשמים בכתב אישום אחד:

37. סעיף 87 לחוק קובע כי:

"מותר להאשים בכתב אישום אחד כמה נאשמים אם כל אחד מהם היה צד לעבירות שבכתב האישום או לאחת מהן, בין כשותף ובין בדרך אחרת, או אם האישום הוא בשל סדרת מעשים הקשורים זה לזה שהם מהווים פרשה אחת; אולם אין באי-צירופו של צד אחד לעבירה מניעה לשפיטתו של צד אחר".

38. התקיימו הנסיבות הבאות, כולן או מקצתן, רשאי תובע להגיש כתב אישום נגד מספר נאשמים במאוחד בכתב אישום אחד:

²² "החלטת פרקליט המחוז בדבר הגשת כתב אישום בבית המשפט המחוזי או בבית משפט שלום" הנחיות פרקליט

המדינה 1.6.

²³ ראה לעניין זה קביעת בית המשפט בע"פ 3737/94 יפת נ' מדינת ישראל, פ"ד (2) 353 (1996) וכן, ע"פ 2483/92 בונפיד נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 13.4.1993): "האישום מבוסס על שלוש פרשיות העומדות כל אחת בפני עצמה. מן הראוי היה להפריד בין הפרשיות בכתב האישום, תוך ייחוס העבירות בכל פרשיה ופרשיה. תחת זו נוסח כתב האישום בצורה ששלוש הפרשיות מופיעות בזו אחר זו ללא הבחן ובסוף כתב האישום מופיעים סעיפי האישום. נראה לנו, כי ראוי שהפרקליטות תיקח עניין זה לתשומת לב. גם אם יש קשר פנימי בין הפרשות השונות, ניתן לתת לכך ביטוי בכתב האישום על-ידי תיאור עובדתי כללי המתייחס לכל הפרשות ולשותפות של הנאשמים בהם, ולאחר מכן פרוט נפרד של כל אחת מהפרשות באופן שהנאשם ידע במה בדיוק הואשם ובפני מה עליו להתגונן".

(1) מדובר במספר נאשמים שחברו יחדיו לביצוע העבירות המיוחסות, כולן או חלקן, בין אם כמבצעים בצוותא ובין אם כצדדים לעבירה;

(2) מדובר בפרשה עובדתית שלכל אחד מהנאשמים יש חלק בה, ישיר או עקיף;

(3) מדובר בפרשות עובדתיות שונות, אך קיים ביניהן קשר ענייני, כרונולוגי או אחר המצדיק הגשת כתב אישום נגד הנאשמים במאוחד;

39. שיקולי יעילות, חסכון בזמן של גורמי האכיפה, בית המשפט ועדים שונים והאינטרס להגיע להכרעה במאוחד, מהווים שיקול מרכזי המצדיק את הגשת כתב האישום במאוחד.

40. בצד האמור, כאשר עדותו של מי מהנאשמים כנגד חבריו חיונית לתביעה, יש להגיש כתבי אישום נפרדים, כדי להבטיח את יכולתה של התביעה להעיד נאשם כעד מטעמה.

41. בנוסף, כאשר בפרשה אחת מעורבים קטינים ובגירים יחדיו, מותנית העמדתם לדין יחדיו בכתב אישום אחד, באישור היועץ המשפטי לממשלה – סמכות שהואצלה לפרקליט המדינה, למשניו ולפרקליטי המחוזות²⁴.

42. מקום בו בית המשפט מורה על הפרדת עניינו של נאשם מסוים או של נאשמים אחדים, הרי שלפי הוראות סעיף 89 לחוק, יש להגיש כתב אישום חדש נגד הנאשם או הנאשמים שעניינם הופרד.

הכללת עובדה / נסיבת רקע מחמירה בכתב האישום שאינה קשורה במישרין לאישום המיוחס לנאשם

43. "עובדה מחמירה" לעניין הנחיה זו היא עובדה שאין לה רלוונטיות במישרין לאישום ולעבירה המיוחסת לנאשם, ושיש בה, ולו באופן פוטנציאלי, כדי "השחרת" פני הנאשם (להלן: "עובדה מחמירה"). כך לדוגמה, כאשר מוגש כתב אישום המייחס עבירת איומים על רקע סכסוך עברייני, הרי שציון חבלה שנגרמה למתלונן בסמיכות זמנים לאיום, אף שגרימת חבלה זו אינה מיוחסת לנאשם ואין תשתית ראייתית מספקת הקושרת אותו לכך, הינו בגדר ציון "עובדה מחמירה".

²⁴ "העמדת קטין לדין לאחר שחלפה שנה מיום ביצוע העבירה, והעמדת קטין ובגיר לדין יחדיו" הנחיות פרקליט המדינה 1.5 (התש"ע).

44. ככלל, תובע ימנע מלהכליל בכתב האישום עובדה מחמירה²⁵. עם זאת, אין בכך כדי למנוע ציון של עובדות הרלוונטיות להבנת הרקע לאישום או ציון תוצאות האירוע אף אם הן לא נגרמו במישרין על ידי הנאשם. לפיכך, ניתן לציין עובדות רקע במקרים הבאים:

(1) כאשר יש בעובדה המחמירה לסייע להבנת הפרטים הרלוונטיים לאישום או לסעיפי העבירה. כך למשל, ציון העובדה שעבירת תקיפה או הסתה לאלימות, שבוצעה על ידי הנאשם, נעשתה בתקופה של הסלמה ביטחונית.

(2) כאשר מתקיימת זיקה, אף אם חלקית, בין העובדה המחמירה לבין האישום או העבירה. כך לדוגמה, ציון עובדת רקע ולפיה בכביש שבו הושלך בקבוק תבערה על ידי הנאשם, מושלכים בקבוקי תבערה מדי יום, המערערים את בטחון תושבי האזור וגוררים הקצאת משאבי אכיפה ובטחון רבים;

(3) כאשר מטרת הכללתה של העובדה המחמירה היא להביא בפני בית המשפט נתון חיצוני לאישום או לעבירה שהנו חיוני להבנת הקשר דברים הרלוונטי לאישום כגון תוצאת או השלכת מעשה העבירה על נפגע העבירה. כך לדוגמה, ציון העובדה שמאז קרות התאונה (שבה מואשם הנאשם) התפרקה משפחתו של נפגע העבירה.

45. תובע ימנע מהכללה של עובדה מחמירה בכתב האישום כאשר אין לה תשתית ראייתית מספקת.

46. מצא תובע כי קמה הצדקה להכליל עובדה מחמירה בכתב האישום (בין היתר, לצורך קביעת העונש בהתאם לתיקון 113 לחוק העונשין), ישקול להביאה, ככל הניתן, בחלק הכללי והמקדמי של כתב האישום או תחת הכותרת "עובדת רקע" וזאת כל עוד לא יהא בכך כדי לפגום ברצף התיאורי המתחייב של כתב האישום. ככלל, נזקים שנגרמו בעקיפין לנפגע, יובאו לאחר פירוט יסודות העבירה.

47. הוכללה עובדה מחמירה בכתב האישום, יקדים תובע לשמיעת הראיות "דברי פתיחה" לעניין מטרת ההכללה כאמור.

²⁵ ראה כדוגמה לעניין זה, ע"פ 5316/13 תאופיק בן עטא מסאלחה נ' מדינת ישראל פסקה 9 (פורסם בנבו, 9.12.2013): "כתב האישום שהוגש בעניינו של המערער כלל אף תיאור של אירוע תקיפה אלים שארע למתלונן בסמוך לאירוע הדקירה נושא ערעור זה, אשר למערער לא היה כל קשר אליו. צירוף אירוע זה, לא רק שאינו נדרש ואינו ראוי, הוא אף עשוי להיות מטעה וליצור רושם של חומרה נוספת כלפי המערער בגין מעשים בהם הוא לא נטל חלק. טוב היה שאירוע זה לא היה נכלל בכתב האישום, ומשנכלל היה מקום להסירו." לדעה שונה לכאורה, ראה לדוגמה, רע"פ 3364/14 מנצור נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 9.6.2014), שם קבע בית המשפט העליון שלא נפל פסול בכך שבכתב האישום נגד הנאשמים שם הוזכר אירוע ירי נגד קרבן העבירה, אף שהנאשמים באותו עניין הואשמו בעבירת איומים בלבד, ללא מעורבות באירוע הירי.

48. תובע המוצא לנכון להכליל עובדה מחמירה בכתב האישום שאינה מיוחסת לנאשם, ידגיש בפני בית המשפט בסיכומיו כי עובדה זו, אף שהיא נתמכת בתשתית ראייתית מספקת, אינה מיוחסת לנאשם ואין הוא מבקש להרשיע על פיה.

49. הוכללה עובדה מחמירה בכתב האישום, לא ייעשה בה שימוש במסגרת הטיעון לעונש, להוציא אם נמצא שקמה הצדקה לכך בהתאם להוראת סעיף 40יב לחוק העונשין²⁶.

אין לפרט בכתב האישום עבירות שהתיישנו, גם אם בכוונת התובע להביא ראיות לגביהן לצורך הוכחת "עדות שיטה" ו "מעשים דומים" במהלך שמיעת הראיות.

50. שאלת האפשרות להביא במהלך משפט, ראיות המתייחסות למעשי עבירה שהתיישנו לצורך הוכחת עדות שיטה או מעשים דומים, נתונה במחלוקת פוסקים. כך, כפי שעולה מפסיקתו של בית המשפט העליון:

"בשנים האחרונות התגלעה מחלוקת בפסיקת בית משפט זה באשר להתרתן של עדויות שיטה ועדויות בדבר מעשים דומים, כאשר המעשים עליהם נסבה העדות התיישנו. דעת הרוב, של השופטים לוי וגובראן, סברה כי אין מניעה להביא עדויות מסוג זה על מעשים שהתיישנו"²⁷.

51. לנוכח האמור, מצא תובע כי קמה הצדקה ממשית להביא במהלך ההוכחות ראיות הנוגעות לקיומם של מעשי עבירה שבוצעו לכאורה, אך חלה לגביהם התיישנות, יהיה רשאי לעשות כן בכפוף להתקיימות התנאים הבאים:

(1) הבאת הראיות אודות העבירות שהתיישנו נדרשת לצורך הוכחת מעשים דומים או עדות שיטה;

(2) התשתית הראייתית העומדת בבסיס העבירות שהתיישנו נבדקה ונמצא כי יש בה, אילולא התיישנה, כדי לבסס סיכוי סביר להרשעה;

²⁷ ע"פ 3372/11 קצב נ' מדינת ישראל, פסקה 336 (פורסם בנבו, 10.11.2011).

52. ככלל, **עבירות** שהתיישנו לגביהן מבקשת התביעה להביא ראיות במהלך שמיעת הראיות, לא יפורטו בכתב האישום (ראה חריג לעניין זה בסעיפים 56-60 להלן). זאת, כדי למנוע אפשרות של השחרת פני הנאשם בפני בית המשפט שלא לצורך במקרה שבו, לדוגמה, הנאשם יחליט להודות בכתב האישום מבלי לנהל הוכחות או שכתב האישום יבוטל בשל קבלת טענה מקדמית שיעלה הנאשם.

53. יחד עם זאת, על מנת שהנאשם יהיה מודע עם פתיחת ההליך הפלילי נגדו לכך שהתביעה מתכוונת להביא ראיות בנושאים אלה במהלך ניהול הוכחותיה, ויוכל לגבש הגנתו בהתאם ולהיערך לכך, הרי שבמקרה שכזה, סמוך במידת האפשר לאחר הגשת כתב האישום, ישלח התובע הודעה לב"כ הנאשם, או לנאשם עצמו (ככל שאינו מיוצג), בו יודיע לו על כוונה זו ויוסיף שכל חומר הראיות הנוגע לעבירות שהתיישנו יועמד לרשותו.

54. אין באמור לעיל כדי למנוע הכללתן של **עובדות** מסוימות אודות עבירות שהתיישנו בכתב האישום, במקרים חריגים, ובלבד שהדבר הנו בעל רלוונטיות מיוחדת לשם הבנת ההקשר של העבירות המיוחסות לנאשם בכתב האישום, רקען ודרך התפתחות הדברים, כמפורט בסעיף 44 לעיל. כך לדוגמה, כאשר לנאשם מיוחסים מעשים מיניים בתוך המשפחה ואזכור עובדות ממעשי עבירה שהתיישנו נדרש לצורך הבנת דרך התפתחות מעשי העבירה.

55. כלל האמור בפרק זה רלוונטי גם למקרה שבו סבור התובע שיש מקום להביא ראיות על מעשי עבירה אחרים של נאשם – שלא ניתן להעמידו לדין בגינם – מסיבות אחרות מלבד התיישנות, כגון בגין העובדה שהמעשים בוצעו מחוץ לתחום השיפוט של מדינת ישראל.

הכללת התייחסות להרשעות או לעבירות קודמות של הנאשם בכתב האישום

56. ככלל, תובע לא יכלול בכתב האישום התייחסות להרשעות או לעבירות קודמות שביצע הנאשם שהתביעה אינה מבקשת להרשיעו בגינן במסגרת כתב האישום המוגש על ידיה. זאת, על מנת שלא להטות את דעת בית המשפט לרעה לגביו²⁸.

²⁸ ראה לעניין זה, בשינויים המתחייבים, ע"פ 3954/08 **סלימאן אבו גודה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 6.4.2009): "ביסודו של הכלל עומד החשש שמא הצגת מידע מסוג זה תיצור דעה קדומה שלילית של בית המשפט כלפי הנאשם על ידי הצבעה על נטייתו העבריינית" וכן, ע"פ 409/74 **שאבי נ' מדינת ישראל** פ"ד כט(1) 587 (1974): "כלל גדול הוא שאם הנאשם עצמו אינו מעורר את השאלה (על עברו הפלילי) וכל עוד אינו מעורר אותה, אין להביא לידיעת בית המשפט הדן את דינו, לא ראיה ולא טענה בדבר עברו הפלילי. טעמו של כלל זה פשוט הוא שאם יודע השופט שמי שעומד לפניו הוא אדם למוד פשע, הוא יגיע ביתר קלות לידי הרשעה בהעמידו אותו בחזקת מועד, מה שאין כל עוד יכול השופט להשלוח את עצמו באשליה שעומד לפניו אדם שמעולם לא סטה מדרך הישר".

57. ואולם, במקרים **חריגים בלבד** שבהם הדבר בעל רלוונטיות מיוחדת לשם הבנת ההקשר של העבירות המיוחסות בכתב האישום, רקען ודרך התפתחות הדברים, או במקרה שהדברים שלובים בגרסאות העדים אשר עתידיים להעיד בפני בית המשפט כחלק בלתי נפרד מגרסתם, ניתן לכלול ברקע של כתב האישום תיאור של מעשים קודמים או עבירות קודמות של הנאשם כ"עובדה מחמירה". זאת, אף אם לא מיוחסים לנאשם אישומים קונקרטיים בגינם (למשל כיוון שהנאשם כבר הורשע בגינם, או כיוון שהתיישנו או שבוצעו מחוץ לתחום השיפוט של מדינת ישראל ולא ניתן להעמיד את הנאשם לדין בגינם)²⁹.

58. כך למשל, בכתב אישום בו מיוחסות לנאשם עבירות אלימות בנפגע עבירה, ניתן לשקול פירוט גם של מעשי אלימות קודמים שבוצעו באותו נפגע, או בנפגעים אחרים שהאלימות שבוצעה בהם קשורה בקשר הדוק למעשי האלימות שבוצעו בנפגע שבכתב האישום (כגון, מעשי אלימות בתוך המשפחה, שבוצעו באחיו של הנפגע, בנסיבות דומות). זאת, אף אם מעשים אלו התיישנו בנתיים, ובלבד שהם מהווים חלק אינטגרלי / מובנה ממסכת הראיות אותה עתידה התביעה להציג לבית המשפט לצורך הוכחת האישומים והדבר נחוץ כדי להביא את התפתחות הדברים הרלוונטית לאישום במלואה.

59. הכללת פרטים על אודות מעשה עבירה קודם כאמור תישקל במשנה זהירות ותעשה רק במקרים שבהם יש תשתית ראייתית מספקת להוכחת ביצועם של מעשים אלה ורק כאשר קמה הצדקה משמעותית לכך³⁰. במקרים אלה התובע יבהיר בגוף כתב האישום כי התביעה אינה מבקשת להרשיע את הנאשם בגין עובדות אלו והן גם לא תשמנה מסד לטיעוניה לעונש.

60. ציון עבירות קודמות של נאשם בכתב האישום, שבגינן לא מיוחסים לנאשם אישומים בכתב האישום, וכן ציון הרשעות קודמות של הנאשם, טעון אישור של פרקליט מחוז או משנהו / ראש יחידת תביעות או סגנו.

²⁹ ראו לעניין זה ע"פ 6313/11 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 1.12.2013): "בענייננו, המשיבה הוסיפה את ההתייחסות לאירועי התקיפה באוקראינה ברקע הכללי של כתב האישום, וראוי היה לעשות כן. לא ניתן להבין את המצב בו הייתה המתלוננת שרויה, ואת עוצמת הכוח, הפיזי והרגשי, שהופעל כלפיה על ידי המערער, מבלי להכיר את הרקע הכללי, אשר בא לידי ביטוי גם בעדותה". כן ראו ע"פ 4378/03 פלוני נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו, 9.7.2003], שם אימץ בית המשפט את קביעת בית המשפט המחוזי לפיה אזכור עבירות שהתיישנו בכתב האישום היה רלוונטי לצורך הבנת התנהגותן ותגובותיהן של המתלוננות באותו עניין.

³⁰ ראה בע"פ 265/64 שויביץ נ' היועמ"ש, פ"ד יט(3) 421 (1965): "אם המשקל הראייתי של העדות (המוצעת) על עובדות דומות... שהעדות מצביעה אך על סגולתו של הנאשם להיות עבריין או לבצע את העבירה המיוחסת לו, הוא גדול עד כדי שיהיה אוילי שלא להתחשב בה, כי אז מן הדין להתיר את העדות, חרף אופיה הפוגע".

פרק "הוראות החיקוק לפיהן מואשם הנאשם":

61. תחת הכותרת "הוראות החיקוק לפיהן מואשם הנאשם" בכתב האישום, יפורטו העבירות המיוחסות, תוך ציון הפרטים המלאים של סעיפי החיקוק, כדוגמת: "שוד - עבירה על סעיף 402(ב) בחוק העונשין, התשל"ז-1977".

62. ככלל, סדר רישום העבירות בפרק זה של כתב האישום ייעשה על פי שיקול דעתו של התובע, ואולם, ככלל, יש להעדיף רישום של סעיפי העבירות, מהחמור אל הקל.

63. במקרה שבו מיוחס לנאשם ביצוע של מספר עבירות מאותו הסוג, יש לפרט לצד סעיף החיקוק את מספר העבירות המדויק המיוחס לנאשם. לעניין זה חשיבות רבה הן כדי לאפשר לנאשם להיערך להגנתו באופן מיטבי והן לצורך קביעת העונש.

64. נמצא כי הנאשם ביצע מספר עבירות מאותו הסוג שמספרן המדויק אינו ידוע או שהנו רב מכדי שניתן יהיה לציין את מספרו, רשאי התובע להגדיר טווח של מספר עבירות לפי כל סעיף אישום, כדוגמת "עשרות רבות של עבירות ולא פחות מחמישים", "מעל למאה עבירות", "ריבוי עבירות" וכדומה.

65. תובע יודא כי הוראות החיקוק המופיעות תחת פרק זה, על כל יסודותיהן, תואמות את התיאור העובדתי של כתב האישום.

רשימת עדי התביעה ואלו עדים שמסרו גרסה בחקירה אמורים להיכלל בה:

66. הוראת סעיף 85(6) לחוק קובעת כי כתב האישום יכלול את שמות עדי התביעה. רשימת עדי התביעה בכתב האישום תכלול את כל עדי התביעה הידועים נכון למועד הגשת כתב האישום.

67. ככלל, על פי שיטת המשפט האדוורסרית הנוהגת במדינת ישראל, על כל צד להליך להביא את עדיו שלו בפני בית המשפט. כיוון שכך, על דרך הכלל, רשימת עדי התביעה תכלול עדים אשר לעמדת המאשימה מסרו אמת בעדותם, ויש בעדותם – לפי תפיסת התובע – כדי לתרום למשפט ולגילוי האמת. על התביעה לא מוטלת החובה להעיד עדים שלהבנתה אינם דוברי אמת – בזדון או מחמת הטעות, ולפיכך, ככלל, התביעה לא תכלול ברשימה עדים שכאלה. זאת, הן בשל החובה המוטלת על התביעה לסייע בידי בית המשפט בגילוי האמת ולהביא בפניו רק עדים שלהבנתה דוברי אמת, הן בשל המגבלות שבחקירה ראשית שעל פיהם מנועה התביעה ככלל לחלוק על עד מטעמה, והן בשל האפשרות של הנאשם ובא כוחו להביא כל עד אחר מטעמם (בין אם נחקר במשטרה ועדותו מהווה חלק מחומר החקירה ובין אם לאו), ככל שימצאו לנכון.

אין באמור לעיל כדי למנוע תובע מלהעיד עד אף אם חלק מדבריו – לדעת התובע – אינם אמת, או להעיד עד שאינו דובר אמת לדעת התביעה, אם יש חשיבות לדעת התובע להשמיע לבית המשפט את עדותו, למשל כדי להראות לבית המשפט את דרך עדותו – עצם חששו ממתן עדות – וכדומה.

68. רשימת עדי התביעה תכלול את שמו המלא של העד ואת כתובתו (בהתאם לכתובת שנמסרה על ידו בחקירתו במשטרה או מקום מגוריו הרשום), אלא אם התעורר חשש שמא חשיפת פרטים אלו עלולה לפגוע בביטחון המדינה (כגון פרטיהם של אנשי שירות הביטחון הכללי), או בביטחון העד, או לגרום לו להטרדה, איום או סיכון, או לפגוע למעלה מן הנדרש בפרטיותו (ראה גם סעי' 23-25 לעיל). במקרה כזה יצוינו פרטיו באמצעות ראשי תיבות – או באמצעות אות כלשהי, אם גם ציון ראשי תיבות עלול לחשוף זהותו).

היה העד שוטר או סוהר או נציג אחר של רשויות החוק – תצוין כתובתו בהתאם ליחידה שבה הוא משרת, ויש להימנע מלציין את כתובתו הפרטית על מנת שלא לחשוף אותו לסכנה ולפגיעה מצד נאשמים או שליחיהם.

חל על זהות העד חסיון, יצוינו פרטיו באמצעות ראשי תיבות או אות ויצוין ליד פרטיו כי יוזמן על ידי התביעה.

היה העד עובד ציבור – תצוין כתובת מקום עבודתו בלבד.

69. היה העד נפגע עבירה, תחול בעניין זה הוראת סעיף 7 לחוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"א-2001 שעניינו "הגבלה על מסירת פרטים אישיים של נפגע עבירה".³¹

³¹ סעיף 7 לחוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"א-2001 שכותרתו: "הגבלה על מסירת פרטים אישיים של נפגע העבירה": 7. (א) בסעיף זה – "חומר חקירה" – כמשמעותו בסעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי; "מסירה" – לרבות בדרך של העמדה לעיון או להעתקה; "פרטים אישיים", לגבי נפגע עבירה – כתובת מגוריו, כתובת מקום עבודתו ומספרי הטלפון שלו. (ב) הרשויות לא ימסרו לאדם, לרבות לנאשם ולסניגורו, כחלק מחומר החקירה או כחלק מכתב האישום, את הפרטים האישיים של נפגע עבירת מין או אלימות חמורה המנויה בחלק א' בתוספת הראשונה א' שבשלה נפתחה חקירה או הוגש כתב האישום. (ג) על אף הוראות סעיף קטן (ב), רשאית כל אחת מן הרשויות, בכפוף להוראות כל דין החלות עליה, למסור את הפרטים האישיים של נפגע עבירת מין או אלימות חמורה המנויה בחלק א' בתוספת הראשונה א', כולם או חלקם, אם מצאה כי המסירה נדרשת לצורך ההליכים הפליליים שענינם העבירה שבשלה נפתחה חקירה או הוגש כתב האישום, לפי הענין, או לצורך הגנה וטיפול בנפגע, והתקיים אחד מאלה: (1) הפרטים האישיים של הנפגע הם חלק מתיאור העובדות בכתב האישום המהוות את העבירה; (2) המסירה היא בתוך רשות, בין רשות לרשות או מהרשויות לבית משפט. (ד) הוראות סעיף קטן (ב) לא יחולו אם נתן הנפגע את הסכמתו למסירה. (ה) תובע רשאי שלא למסור לנאשם ולסניגורו, כחלק מחומר החקירה או כחלק מכתב האישום, את הפרטים האישיים של נפגע עבירה שאינה מנויה בחלק א' בתוספת הראשונה א', אם קיים לדעתו חשש לפגיעה בשלומו של נפגע העבירה. (ו) בית משפט רשאי, לבקשת הנאשם או סניגורו, להורות על גילוי פרטים אישיים של נפגע עבירה, כולם או חלקם, שלא נמסרו להם לפי הוראות סעיפים קטנים (ב) או (ה), אם מצא כי מסירת הפרטים נדרשת לצורך ניהול הגנת הנאשם. (ז) הורה בית המשפט על גילוי פרטים אישיים של נפגע עבירה כאמור בסעיף קטן (ו), רשאי הוא לקבוע תנאים או סייגים לגילוי הפרטים, שתכליתם להגן על פרטיותו של הנפגע. (ח) על בקשה לפי סעיף קטן (ו) יחולו הוראות סעיף 74(ג) עד (ו) לחוק סדר הדין הפלילי, בשינויים המחויבים. (ט) הוראות סעיף זה אינן באות לגרוע מכל דין אחר הקובע איסור או הגבלות על מסירת מידע, או חסיון.

70. היה העד חסר מען או שמענו אינו ידוע, יצוין בכתב האישום ליד שמו "מען לא ידוע". זאת, על מנת להבטיח שעובדה זו תהא ידועה טרם זימונו למתן עדות.

71. נוכח הרגישות המיוחדת המאפיינת נפגעי עבירות מין, ישקול תובע האם בנסיבות העניין יש הצדקה להימנע מאזכור שמותיהם המלאים של נפגעים אלו בכתב האישום, אף אם אין איסור מפורש מכוח הדין, המפורט בסעיף 25 לעיל, לאזכור שמותיהם המלאים, וכן ישקול להימנע מאזכור שמות קרוביהם שהנם עדי תביעה.

72. ככלל, עד קטין שהוא נפגע עבירה או שיש חשש כי עובדת היותו עד במשפט תביא לפגיעה בו, יצוין בכתב האישום באמצעות פרטים שאין בהם כדי לזהותו, כדוגמת אות (ולא ראשי תיבות שמו) שעל פיה הוא יזוהה לאורך כל כתב האישום וללא ציון כתובת מגוריו.

73. מצא תובע שלא לציין את פרטיו של עד המופיע ברשימת עדי התביעה, יציין ליד הפרטים המתייחסים אליו: "יוזמן על ידי התביעה", ויוודא בטרם העדתו כי אכן זומן לעדות.

74. היה עד התביעה עד מז"פ או עד מומחה אחר, יצוין ליד שמו גם מספר תיק המז"פ או תיק רלוונטי אחר אשר בעניינו תימסר העדות. זאת, כדי שבבוא העת ניתן יהיה להזמין את המומחה להעיד במשפט תוך התייחסות למספר התיק הרלוונטי³².

תיקון כתב אישום (שלא במסגרת הסדר טיעון):

75. תוקן כתב האישום, יצוין בכותרת המסמך: "כתב אישום מתוקן". תוקן כתב אישום בשנית, יצוין בכותרת המסמך בהתאמה "כתב אישום מתוקן בשנית" בצירוף מועד התיקון, וכך הלאה. לעניין זה חשיבות רבה, בין היתר, לצורך זיהוי בין תוכן האישום המדויק והמעודכן למועדם של צמתים שונים בהליך.

76. תוקן כתב אישום שאושר על ידי גורם בכיר מכוח דרישה מפורשת בחוק או בהתאם להנחיה פנימית של התביעה, ינהג התובע כמפורט בהנחיה שעניינה "אישור גורם מטה לתיקון כתב אישום שהוגש באישורו" העתידה להתפרסם בקרוב.

תיקון כתב אישום במסגרת הסדר טיעון:

77. תוקן כתב האישום במסגרת הסדר טיעון, יצוין בכותרת של כתב האישום "כתב אישום מתוקן לצורך הסדר טיעון" ולידו יצוין מועד התיקון.

³² וראו לעניין זה: "הזמנת מומחה מז"פ למתן עדות בבית המשפט מטעם התביעה" הנחיות פרקליט המדינה 6.4 (התשס"ג); "העברת פסקי דין המתייחסים לעבודת מז"פ לעיון מומחי מז"פ" הנחיות פרקליט המדינה 10.7 (התשס"ג).

78. תוקן כתב האישום במסגרת הסדר טיעון, יוודא התובע שקיימת הלימה מלאה בין תיאור העובדות שבכתב האישום המתוקן לבין סעיפי החיקוק לרבות לעניין עילת החילוט (ככל שמתקיימת). זאת, אף אם קיימת הסכמה מצד הנאשם להודות בכתב האישום המתוקן והמוסכם כמות שהוא. הלימה זו מתחייבת לצורך מניעתן של תקלות, אי הבנות וחילוקי דעות באשר למהות ההסדר, בין אם בהליך הדיוני ובין אם בפני ערכאת הערעור. מצא תובע כי לתיקון כתב האישום עשויה להיות השלכה על היבט חיצוני להליך הפלילי, כדוגמת היבטי מיסוי מול רשויות המס, ישקול הצורך בהיוועצות בגורמים המקצועיים הרלוונטיים.

79. בשום מקרה, לא יתוקן כתב אישום במסגרת הסדר טיעון באופן שתתקיים בו סתירה בין התיאור העובדתי לסעיפי החיקוק. יודגש לעניין זה, שעל פי חוק ועל פי פסיקתו של בית המשפט העליון, הודאת נאשם בכתב אישום לעולם נסובה על עובדות כתב האישום ולא על סעיפי החיקוק³³. כיוון שכך, הודאה בעובדות במסגרת הסדר טיעון שאינה תואמת את סעיפי החיקוק המיוחסים, עשויה לגרור זיכוי מעבירות אלו או המרת סעיפי האישום בסעיפים קלים יותר. עם זאת, בנסיבות המצדיקות זאת, תובע רשאי ליחס לנאשם סעיף עבירה **מקל** ביחס לעובדות המתוארות בכתב האישום (ראה לעניין זה סעיף 31 לעיל).

80. ככלל, ובהתאם להוראת סעיף 40(ד) לחוק העונשין³⁴ הסדר טיעון לא יכלול הסכמה עובדתית החורגת מהאמור בכתב האישום, שתעוגן במסמך נפרד או בהסכמה דיונית שבעל פה. ואולם, מצא תובע כי התקיימו נסיבות חריגות המצדיקות להוסיף במסמך נפרד הסכמה עובדתית שאינה מתייחסת לעובדות ולנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, הוא רשאי לעשות כן, ואזי יציין בפני בית המשפט, במפורש, כי ההסכמה המובאת אינה מחליפה את האמור בכתב האישום אלא באה להוסיף עליו, ובכל מקרה שתימצא סתירה ביניהם, יגבר האמור בכתב האישום על התוכן המוסכם (אף שכמובן לא אמורה להיווצר סתירה שכזו).

³³ ראה בעניין זה סעיפים 123, 152 ו-153 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב-1982.

³⁴ סעיף 40(ד) לחוק העונשין קובע: "בלי לגרוע מהוראת סעיף קטן (ב)(2) הודה הנאשם בעובדות כתב האישום, בין לאחר שמיעת הראיות ובין לפני כן, יכלול כתב האישום שבו הודה את כל העובדות והנסיבות הקשורות בביצוע העבירה". סעיף קטן (ב)(2) לאותו החוק קובע עוד: "בית המשפט רשאי, לבקשת אחד הצדדים, להתיר להביא ראיות בעניין נסיבות הקשורות בביצוע העבירה בשלב הטיעונים לעונש, אם שוכנע כי לא היתה אפשרות לטעון לגביהן בשלב בירור האשמה או אם הדבר דרוש כדי למנוע עיוות דין".

הכללת בקשות או נתונים שונים בכתב האישום:

81. בתיקים מסוימים, יעלה הצורך בציון בקשות ספציפיות בכתב האישום כדוגמת בקשה לחילוט או בקשה להכריז על הנאשם כ"סוחר סמים". במקרים אלו, וככל שהדבר נדרש, יפרט התובע את בקשתו בסוף כתב האישום וזאת באמצעות פירוט הבקשה, תמצית הנימוקים לה, והוראות החיקוק עליהן היא נסמכת³⁵.

82. יתכנו מקרים, בהם כתב אישום כולל אישומים המתייחסים לעבירות רבות, שלכל אחת מהן פרטים מרובים, שבהם תתקיים הצדקה לצירוף **נספחים** לכתב האישום. זאת, על מנת ליעל ולהקל על בית המשפט באיתור וסיווג נתונים שונים. מצא תובע כי קמה הצדקה כאמור, יציין בכתב האישום תחת הכותרת "נספחים לכתב האישום", את סוגי הנספחים, מספרם (בסדר עולה), ותמצית תוכנם.

ציון זכותו של נאשם לייצוג על ידי סניגור ציבורי:

83. במקרה שבו זכאי נאשם כי ימונה לו סניגור ציבורי, בסוף כתב האישום תובא כותרת שעניינה: "הודעה לנאשם" ותחתיה ייכתב:

"הנאשם יכול לבקש שימונה לו סניגור ציבורי אם מתקיים בו אחד מהתנאים לזכאות נאשם לייצוג המנויים בסעיף 18(א) לחוק הסניגוריה הציבורית, תשנ"ו-1995".

הודעה לבית המשפט לעניין העונש:

84. כאמור בסעיף 15א(א) לחוק, מצא תובע כי על פי העבירות המיוחסות לנאשם ועל פי נסיבות העניין, קיימת אפשרות שככל שהנאשם יורשע תבקש התביעה להטיל עליו עונש מאסר בפועל, יציין בסיפא של כתב האישום:

"בהתאם לסעיף 15 ו- 15א לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] התשמ"ב-1982, מודיעה המאשימה כי קיימת אפשרות שהתביעה תעתור למאסר בפועל. "

³⁵ ראה סעיף 36א לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], תשל"ג-1973 וכן סעיף 21 לחוק איסור הלבנת הון, תשי"ס-2000.

הודעה זו תצוין בכתב האישום רק לאחר בחינה קפדנית. זאת נוכח השלכותיה המוראליות על הנאשם, וכן התקציביות – שכן הודעה שכזו מקנה את הזכות לייצוג על ידי סניגור ציבורי - הכל כמפורט בהנחיית פרקליט המדינה 3.13.³⁶

תיקוף כתב האישום:

85. כתב אישום ייחתם על ידי תובע מוסמך ולצד החתימה יצוינו שמו ותואר משרתו, בצירוף התאריך העברי והלועזי שבו נחתם כתב האישום.

ציון מספרי תיקי פל"א ומספר תיק הפרקליטות בכתב האישום:

86. יש לציין בסוף כל אישום בנפרד – את מספר תיק הפל"א בו עוסק האישום. יש לציין את מספר תיק הפל"א בתצורה של **שנה מלאה (4 ספרות) / 6 ספרות** [לדוג' 123456/2015]. במידה וכתב האישום כולל מספר תיקי חקירה, יצוין מספר הפל"א של כל אחד מהתיקים לצד האישום הרלוונטי. בתיק פרקליטות יש לציין בסוף כתב האישום גם את מספר תיק הפרקליטות.

פגם שנפל בנוסח כתב האישום:

87. תובע יקפיד בניסוח כתב האישום על מילוי הוראות החוק והאמור בהנחיה זו. ואולם, יתכנו מקרים שבהם יתגלה בדיעבד שנפל פגם בכתב האישום.

88. ככלל, התגלה פגם בכתב האישום המצדיק את תיקונו, יפעל התובע לתקן את כתב האישום בהקדם האפשרי.

89. נמצא כי פגם בניסוח כתב האישום הביא לפגיעה חמורה בהגנת הנאשם, ייתן לכך התובע את המשקל הראוי בנסיבות העניין וישקול אם יש מקום לנקוט צעד בנדון ומהו.

עבירת קשירת הקשר - מתי תיכלל בכתב האישום

90. עבירת הקשר הקבועה בסעיף 499 לחוק העונשין עוסקת בהתקשרות העבריינית עוד טרם התגבשותה או תחילת ביצועה של העבירה מושא הקשר. מטרתה היא מניעת מעשים המבוצעים כבר בשלבים מוקדמים לקראת ביצוע העבירה המושלמת מושא ההתקשרות, כדי למנוע את הוצאתה לפועל, והיא משמשת גם כאמצעי למיגור ההתקשרות עצמה, כאשר התקשרות זו מסוכנת בפני עצמה בנוסף לעבירה זו או אחרת המשמשת כנושא ההתקשרות. בהתחשב בדברים אלה, נקבע בפסיקה כי עבירת קשירת הקשר היא "עבירה

³⁶ ראו: "חובת תובע להודיע על כוונה לעתור לעונש מאסר בפועל" הנחיות פרקליט המדינה 3.13 (התשע"ז)

עצמאית העומדת על רגליה שלה ואינה עבירה הנגזרת מהעבירה המושלמת", ועל כן אין מניעה עקרונית להעמיד לדין אדם בעבירת קשירת הקשר גם כאשר הקשר מומש והעבירה מושא הקשר יצאה אל הפועל, שאזי בכתב האישום ייכללו הן עבירת הקשר והן העבירה המושלמת.³⁷

91. יחד עם זאת, בהתחשב בכך שבמקום בו העבירה מושא הקשר בוצעה, או שנעשה ניסיון לבצעה, ממילא ניתן לגזור עונש אחד בלבד על שתי העבירות, הרי שככלל, **ראוי שלא להאשים אדם בעבירת קשירת הקשר כאשר ניתן להוכיח את ביצוע העבירה מושא הקשר, ויש להסתפק בהעמדתו לדין בגין ביצוע העבירה המושלמת או בגין ביצוע עבירת ניסיון.**³⁸ זאת, אלא אם כן ישנה מטרה מיוחדת אשר מצדיקה האשמה והרשעה גם בעבירת הקשר, שאותה לא ניתן להשיג באמצעות הרשעה בעבירה המושלמת בלבד, כגון מקרה בו תלוי ועומד נגד הנאשם עונש מאסר מותנה בעבירה של קשירת קשר, או כאשר יש בהאשמה בעבירת הקשר כדי לסייע בהבנת ההקשר של העבירה או של שרשרת עבירות קשורות.³⁹

92. ככלל, כאשר לא מיוחסת לנאשם עבירה של קשירת קשר לצד העבירה המושלמת יש להקפיד לפרט בכתב האישום את העובדות הנוגעות לקשירת הקשר, שכן לעובדות אלה יש רלוונטיות לשאלת חומרת המעשים. זאת, ביתר שאת, לאור הוראות סעיף 40ט לחוק העונשין, המונה, בין היתר, את התכנון שקדם לביצוע העבירה כנסיבה המשפיעה על מתחם העונש ההולם לעבירה.

מטרת ההנחיה

93. יובהר כי מטרת הנחיה זו היא להנחות את רשויות התביעה ורשויות החקירה, ואין לראות באמור בה, לכשעצמה, כמקור חבות שבדין המוטלת על התובע.

³⁷ ראה ע"פ 10946/03 עיסא נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 23.6.2005); ע"פ 2860/08 אבו סריס נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 28.7.2010); ע"פ 877/84 גאלי נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(4) 169 (1986); ע"פ 5391/07 אבי כהן נ' מ"י (פורסם בנבו, 31.12.2007); ע"פ 1272/13 אברהים אכתילאת נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 11.11.2013).

³⁸ כך נקבע בפסקי דין רבים לאורך השנים. ראו: ע"פ 305/61 זועבי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד טז 1240 (1962); ע"פ 228/77 זקצר נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(1) 701 (1978); ע"פ 2725/03 עבדיה נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 23.10.2003); ע"פ 5905/04 סולומון נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 9.10.2007).

³⁹ ע"פ 5905/04 סולומון נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 9.10.2007); ע"פ 1820/98 אנג'ל ואח' נ' מדינת ישראל, נב(5) 97 (1998); ע"פ 2725/03 עבדיה נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 23.10.2003).